

זהות ומלחמה / נתן אלתרמן

לא מכבר נערך על הכרמל דו-שיח בין אנשי-רוח יהודים, של ישראל ושל ארצות-הברית. נושא הדיון: מורשת היהדות ודרכי הנחלתה מדור לדור.

בתוך שאר הדברים ציינו האורחים האמריקאים, לפליאה ולשבח, שישראל מוצאת זמן לדון, בימים אלה של מלחמה, בשאלות כמו זהות יהודית ודרכי שמירתה, או ערכי מורשת והבטחת חיותם ומשמעותם לעתיד לבוא. שבה זה, ייתכן שישראל ראויה לו, אך נימת הפליאה, שנצטרפה לכך, אולי אינה במקומה. שכן מים תקומתה ועד עתה, דרך כל המאבקים והמלחמות, אין ישראל עוסקת, למעשה, אלה בעניינים הללו בלבד ואם יש מקום אשר שאלות אלו של זהות יהודית ושל המשכיות-המורשת, מוטלות בו על הכף, הרי שישראל היא מקומן ומלחמה זו חותכת גורלן יותר מכל גורם אחר בעולם.

השאלות הללו הן, למעשה, תכנה ותכליתה ושרשה של המלחמה הזאת, אף כי, מחמת הדחק, אין הן מנוסחות ניסוח רב-היקף וארוך-טווח, אלא גורלן מוכרע מדי יום ביומו, יחד עם שאלות חיים ומוות כפשוטן, באותן שניות אשר בין המלים "דובר צה"ל מודיע" ובין המשך הפסוק וסיומו, עם תחושת הרווחה הבאה בעקבות המלים הללו, או עם סיום הדם והזעקה ששולמו בעד ככרת-דרך וככרת-זמן נוספות של שמירת הזהות היהודית והעברת המורשת עוד שעה אחת או יום אחד קדימה אל העתיד.

ואם יש טוענים כי צלמה של ישראל אינו טבוע בחותם היהודי השלם ובסימני-ההיכר של הזהות היהודית ומורשתה, וכי לא ישראל, אלא התפוצות הן השומרות כיום את אוצרות-רוחה של היהדות ואת עומק משמעותה, אם יש טוענים כך, אין אתה יכול אלא לחייך רגע לשמע דברים אלה ולהרהר כי אף-על-פי-כן הרי ישראל זו, היא הנושאת, בהבקיעה דרך שנות מלחמה אלו, את לשונו של העם, את כתבו העברי, את בתי-הספר, את האוניברסיטאות וגני-הילדים, את הספריות ואת הספרים העבריים, ואת הידיעה לקרוא בהם ולהבינם.

והיא כיום ערובה אחת ואין שנית לקיומם של כל אלה, ומלחמתה היא שתחרוץ את גורלם.

ואם יש מקום לשבת ולפליאה, הרי זה מגיע לאורחנינו מן התפוצות שמצאו זמן, בעודם חרדים על כל שעה של שמירת הזהות היהודית במקומותיהם ועל כל יום נוסף של הנחלת המורשת היהודית בהיקף ובטווח של דרשת בר-מצווה, לבוא ולדון כאן, במלוא התנופה והעומק, במהות תכניו של הקיום היהודי והבטחת מורשתו לימי עתיד רחוקים...

בתוך האוויר החם והרטוב של שלהי אלול אלה מתנשאת על סף השנה החדשה – עם ראשית-עשור וחילוף אות כ' באות ל' – אותה צנפה אדירה של מורשת יהודית אשר שמה ימים-נוראים והיא שפעה של דינים ומנהגות ומלכויות וזיכרונות ושופרות, שפעה אשר אין שום קתדראלה שבעולם דומה לה גם לחוקות וגם למסתורין, לקווים ישרים ללא סטייה ולסבכי פרטים וכללים ומבואות ומוצאות, ואתה מביט ורואה כיצד כל זה, כן, גם זה, על אף צלמה הלא-יהודי כביכול של ישראל, מורם על אותן כתפיים של מלחמה יהודית, כדי לשאת כל זאת הלאה, אל תוך העתיד, מורם יחד עם כל החדש, עם מוסדות-המדע ומכוני-המחקר, עם כבודות השדה והחרושת, עם האוצרות ועם ההבלים, על גבם של חיילים צעירים, של נערים, בני-זקוניה של האומה, הנעשים מבלי-משים אבותיה, שכן הם הנותנים לה כיום את חייה ואורך-ימיה.

שכן פני האומה מתחדשות ומחליפות תגים וקווים, והזהות היהודית לא תמיד היא מהות אחת, והיא משנה טעמי-תכנים ומשמעות, אך אם יבוא יום והעם היהודי, השוקט בארצו, יביט רגע אחורנית, לראות את צלמו ושרשו בימים עברו, יתגלה לו מרחוק צלמה זה של ישראל הלוחמת, בדמותו של חייל צעיר, ואותה שעה לא יידע העם כיצד לקרוא לו לנער הזה, אם לומר לו: בני, בני – או לומר: אבי, אבי, רכב ישראל ופרשיו, רכב ישראל וסבליו העמוסים לעייפה.